

**Postanowienie Trybunału (ósma izba) z dnia 9 marca 2010 r. —
Buzzi Unicem i in. przeciwko Ministero dello Sviluppo economico i in.
i Dow Italia Divisione Commerciale przeciwko Ministero Ambiente
e Tutela del Territorio e del Mare i in.**

(sprawy połączone C-478/08 i C-479/08)

Artykuł 104 § 3 akapit pierwszy regulaminu — Zasada „zanieczyszczający płaci” — Dyrektywa 2004/35/WE — Odpowiedzialność za środowisko naturalne — Zastosowanie *ratione temporis* — Zanieczyszczenia powstałe przed datą przewidzianą na transpozycję tej dyrektywy i kontynuowane po tej dacie — Uregulowania krajowe obciążające kosztami naprawienia szkód wynikających z tego zanieczyszczenia wiele przedsiębiorstw — Wymóg winy lub niedbalstwa — Wymóg związku przyczynowego — Środki zaradcze — Obowiązek konsultowania się z zainteresowanymi przedsiębiorstwami — Załącznik II do tej dyrektywy

1. *Środowisko naturalne — Zapobieganie i zarządzanie szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu — Odpowiedzialność za środowisko naturalne — Dyrektywa 2004/35 — Zasada „zanieczyszczający płaci” (dyrektywa 2004/35 Parlamentu Europejskiego i Rady, art. 3 ust. 1, art. 4 ust. 5, art. 9, art. 11 ust. 2) (por. pkt 48, pkt 1 sentencji)*
2. *Środowisko naturalne — Zapobieganie i zarządzanie szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu — Odpowiedzialność za środowisko naturalne — Dyrektywa 2004/35 — Środki zaradcze (dyrektywa 2004/35 Parlamentu Europejskiego i Rady, art. 7, art. 11 ust. 4, załącznik II, pkt 1.3.1) (por. pkt 57, pkt 2 sentencji)*

Przedmiot

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym – Tribunale Amministrativo Regionale della Sicilia – Wykładnia art. 174 WE oraz dyrektywy 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zarządzania szkodami wyrządzonym środowisku naturalnemu (Dz.U. L 143, s. 56) i zasady „zanieczyszczający płaci” – Przepisy krajowe przyznające organom administracji kompetencje do nakazania

podmiotom gospodarczym wprowadzenia środków naprawczych niezależnie od dochodzenia mogącego ustalić podmiot odpowiedzialny za dane zanieczyszczenia

Sentencja

- 1) W razie powstania zanieczyszczenia środowiska naturalnego takiego jak będące przedmiotem postępowań przed sądem krajowym:
 - w przypadku gdy wymogi zastosowania *ratione temporis* lub *ratione materiae* dyrektywy 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu nie są spełnione, należy wówczas zastosować prawo krajowe z poszanowaniem postanowień traktatu i bez uszczerbku dla innych aktów prawa wtórnego;
 - dyrektywa 2004/35 nie sprzeciwia się obowiązywaniu przepisów krajowych, które umożliwiają właściwym władzom działającym na jej podstawie przyjęcie domniemania, że istnieje związek przyczynowy – także w przypadku zanieczyszczeń o charakterze rozproszonym – między działalnością podmiotów gospodarczych a stwierdzonym zanieczyszczeniem ze względu na położenie należących do nich urządzeń w pobliżu strefy zanieczyszczenia. Jednakże zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci” dla przyjęcia domniemania istnienia takiego związku przyczynowego władze te winny dysponować wiarygodnymi przesłankami mogącymi uzasadniać to domniemanie, takimi jak położenie urządzeń należących do danego podmiotu gospodarczego w pobliżu miejsca stwierdzonego zanieczyszczenia i istnienie powiązania między wykrytymi substancjami zanieczyszczającymi a składnikami wykorzystywanymi przez ten podmiot w ramach jego działalności;

- artykuł 3 ust. 1, art. 4 ust. 5 i art. 11 ust. 2 dyrektywy 2004/35 należy interpretować w ten sposób, że gdy właściwe władze podejmą decyzję zobowiązującą do podjęcia środków zaradczych zmierzających do naprawienia szkód wyrządzonych środowisku naturalnemu podmioty gospodarcze, których działalność objęta jest zakresem załącznika III do tej dyrektywy, władze te nie muszą wykazywać winy, niedbalstwa ani tym bardziej zamiaru działania po stronie podmiotów gospodarczych, których działalność wyrządziła w ich ocenie szkodę środowisku naturalnemu. Jednakże, po pierwsze, władze te powinny zbadać uprzednio przyczyny stwierdzonego zanieczyszczenia, przy czym dysponują one w tym względzie zakresem uznania co do wyboru procedur koniecznych do zastosowania środków oraz czasu trwania takiego badania; po drugie, władze te powinny wykazać, zgodnie z krajowymi regułami dotyczącymi postępowania dowodowego, istnienie związku przyczynowego między działalnością podmiotów gospodarczych zobowiązanych do podjęcia środków zaradczych a powstaniem zanieczyszczenia;
- w zakresie, w jakim obowiązek naprawienia szkody ciąży na podmiotach gospodarczych jedynie ze względu na ich przyczynienie się do powstania zanieczyszczenia bądź zagrożenia zanieczyszczeniem, właściwe władze powinny, co do zasady, ustalić stopień przyczynienia się przez każdy z tych podmiotów gospodarczych do zanieczyszczenia, któremu starają się zaradzić, oraz uwzględnić ich odpowiedni udział w obliczaniu kosztów działań zaradczych, którymi te władze obciążają omawiane podmioty gospodarcze, bez uszczerbku dla art. 9 dyrektywy 2004/35.

- 2) Artykuł 7 i art. 11 ust. 4 dyrektywy 2004/35 w związku z załącznikiem II do tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że:

właściwe władze są uprawnione do istotnej zmiany środków zaradczych zmierzających do naprawienia szkód wyrządzonych środowisku naturalnemu, które zastosowano po przeprowadzeniu postępowania kontradiktoryjnego przy współpracy z zainteresowanymi podmiotami gospodarczymi i które

zostały już wdrożone lub których wdrażanie zostało rozpoczęte. Jednakże w celu wydania takiej decyzji:

- władze te zobowiązane są do wysłuchania podmiotów gospodarczych, wobec których środki te zostały zastosowane, chyba że ze względu na skalę zagrożenia dla środowiska naturalnego konieczne jest natychmiastowe podjęcie działań przez właściwe władze;
- władze te winny także zachęcać w szczególności osoby, na których terenie będą realizowane środki zaradcze, do przedstawiania swoich uwag, które zostaną uwzględnione;
- władze te winny uwzględnić kryteria wskazane w pkt 1.3.1 załącznika II do dyrektywy 2004/35 oraz wskazać w swej decyzji powody uzasadniające dokonany wybór, a także, w stosownym wypadku, okoliczności, które pozwalają uzasadnić, że przeprowadzenie szczegółowej analizy w oparciu o te kryteria było niecelowe lub niemożliwe, na przykład ze względu na skalę zagrożenia dla środowiska naturalnego;
- w okolicznościach takich jak rozpatrywane w postępowaniach przed sądem krajowym dyrektywa 2004/35 nie sprzeciwia się obowiązywaniu przepisów krajowych, które umożliwiają właściwym władzom uzależnienie wykonywania przez podmioty gospodarcze, których dotyczą środki zaradcze w dziedzinie środowiska naturalnego, ich prawa do wykorzystywania terenów od wykonania robót nakazanych przez te władze, i to nawet jeśli wspomniane środki nie dotyczą bezpośrednio tych terenów ze względu na fakt, że zostały one już wcześniej poddane rekultywacji lub nie były nigdy zanieczyszczone. Jednakże przepisy takie winny być

uzasadnione celem, jakim jest zapobieżenie pogorszeniu stanu środowiska naturalnego tam, gdzie wspomniane środki są wdrażane bądź – zgodnie z zasadą ostrożności – celem zapobieżenia wystąpieniu lub ponownemu pojawieniu się innych szkód w środowisku naturalnym na należących do tych podmiotów gospodarczych terenach przylegających do całości brzegu morskiego, którego dotyczą środki zaradcze.

**Postanowienie Trybunału (czwarta izba) z dnia 11 marca 2010 r. —
Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening przeciwko Forum
Värme samägt med Stockholms stad**

(sprawa C-24/09)

Artykuł 104 § 3 akapit pierwszy regulaminu — Dyrektywa 85/337/EWG — Ocena skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne — Dyrektywa 96/61 — Zintegrowane zapobieganie zanieczyszczeniom i ich kontrola — Udział społeczeństwa w podejmowaniu decyzji w sprawach dotyczących środowiska naturalnego — Prawo do wniesienia środka odwoławczego od orzeczeń dotyczących zezwoleń na przedsięwzięcia mogące znacząco oddziaływać na środowisko naturalne

1. *Środowisko naturalne — Ocena skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia na środowisko naturalne — Dyrektywy 85/337, 96/61, 2008/1 (dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/1, art. 2 pkt 15, art. 16; dyrektywy Rady: 85/337, zmieniona dyrektywą 2003/35, art. 1 ust. 2, art. 10a; 96/61, zmieniona dyrektywą 2003/35, art. 2 pkt 14, art. 15a) (por. pkt 20–23; pkt 1 sentencji)*
2. *Środowisko naturalne — Ocena skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia na środowisko naturalne — Dyrektywy 85/337, 96/61, 2008/1 (dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/1, art. 16; dyrektywy Rady: 85/337, zmieniona dyrektywą 2003/35, art. 10a; 96/61, zmieniona dyrektywą 2003/35, art. 15a) (por. pkt 27–29, 31; pkt 2 sentencji)*